

Maarten van Rossem

VMBO

Dyslexieprotocol

Afspraken en tips voor leerlingen met dyslexie, hun ouders en docenten.

Bijgestelde versie schooljaar 16-17, 2

Inhoudsopgave

I	Voorwoord	3
II	Wat is dyslexie? 1. Specifieke problemen 2. Samenhangende problematiek	4-5
III	Afspraken over leerlingen met dyslexie	6
IV	Begeleiding van leerlingen met dyslexie	7-8
V	Adviezen voor docenten	9-10
VI	Adviezen voor leerlingen met dyslexie? hoe hoort het?	11
VII	Bijlage: dyslexiepas	12-13

I Voorwoord.

In dit protocol wordt de belangrijkste informatie met betrekking tot dyslexie nog eens op een rijtje gezet. Daarnaast volgen nog enkele adviezen voor leerlingen en docenten, evenals de rechten die dyslectische leerlingen op onze school hebben.

De begeleiding van dyslectische leerlingen moet een onderdeel zijn van de totale integrale leerlingenbegeleiding. De ondersteuningscoördinator en de dyslexiecoach zijn samen met het ondersteuningsteam verantwoordelijk voor het ontwikkelen en implementeren van het beleid aangaande dyslectische leerlingen. Het maken van afspraken over het dyslexiebeleid binnen de school is belangrijk, want het zorgt voor eenduidigheid in de aanpak en de begeleiding in de klas. Dyslexie is immers niet alleen een belangrijk onderwerp voor de docenten talen, maar voor *alle* vakdocenten. Het dyslexiebeleid zal dan ook alleen vruchten afwerpen als het gedragen wordt door *alle* docenten. Ook leerlingen en ouders zijn op de hoogte van deze schoolafspraken en weten dus wat zij van school mogen en kunnen verwachten.

Er zullen altijd ontwikkelingen blijven in het beleid van dyslexie. Dit protocol zal dan ook niet volledig zijn en regelmatig aangepast moeten worden.

Reacties, tips, aanvullingen, suggesties zijn dan ook altijd welkom.

II. Wat is dyslexie?

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau.

Leerlingen met dyslexie hebben dit vanaf hun geboorte. Zij kunnen er niet “van genezen”, maar het is wel mogelijk om er op een zodanige manier mee om te gaan dat het kind de mogelijkheden die het in zich heeft, benut.

Dyslexie heeft niets te maken met intelligentie of inzicht.

Bij leerlingen met dyslexie is een significante achterstand vastgesteld op het gebied van lezen en/ of spellen. Deze achterstand kan niet worden verklaard door andere factoren en de achterstand blijft bestaan na intensieve remediale begeleiding.

1. Specifieke problemen.

- Moeite met technisch lezen waardoor ze structureel meer tijd nodig hebben om schriftelijke informatie tot zich te nemen. Het onvoldoende vlot technisch kunnen lezen en het niet beschikken over een goede woordenschat heeft (zeer) negatieve gevolgen voor het begrijpend lezen.
- Moeilijk uit het hoofd kunnen leren. Ze hebben moeite bij het leren van begrippen en formules en hebben extra moeite met het onthouden van “losse” gegevens, die niet in een bepaalde samenhang worden aangeboden. Zo kunnen ze moeite hebben met het leren van rijtjes, zoals de tafels en topografie.
- Problemen met het woordbeeld en de klank-teken-koppeling; dus met spelling (bijvoorbeeld omkeringen, werkwoordfouten, ei-ij, f-v, au-ou en p-d).
- Problemen bij de moderne vreemde talen m.b.t. de klank-teken-koppeling, het horen van het verschil tussen klanken, het woordbeeld, de uitspraak en de spelling.
- Moeite met complexe vaardigheden, zoals tegelijkertijd luisteren en schrijven. Dit heeft te maken met een (mogelijk) tragere verwerking van auditieve en/ of visuele informatie in het brein.

2. Samenhangende problematiek.

Behalve bovengenoemde problemen, kampen leerlingen met dyslexie ook vaak met problemen die samenhangen met het dyslectisch zijn (zogenaamde co-morbiditeit):

- Leerlingen met dyslexie moeten zich veel meer inspannen dan leerlingen zonder dyslexie. Het is daardoor voor hen moeilijker om geconcentreerd te blijven.
- Vaak hebben leerlingen met dyslexie last van faalangst.

- Veel dyslectici hebben een zwak ontwikkelde fijne motoriek wat zich bijvoorbeeld uit in een onleesbaar handschrift.
- Leerlingen met dyslexie kunnen meer dan andere leerlingen last hebben van onverwachte wijzigingen in bijv. rooster, lokaal, wisseling van docent, etc..
- Moeite met plannen en vasthouden van de volgorde van bepaalde denkstappen.

III Afspraken over leerlingen met dyslexie.

Maarten van Rossem heeft afspraken gemaakt waar leerlingen met dyslexie recht op hebben en waar docenten zich aan houden:

- Extra tijd bij toetsen of schrijfoopdrachten (per 50 minuten les een kwartier extra), of ingekorte toetsen.
- Opgaven voor proefwerken en schriftelijke overhoringen waar mogelijk in het dyslexie lettertype aanbieden en waar gewenst op A-3 formaat en/of op geel of roze papier.
- Een aangepaste beoordeling voor spelling (met uitzondering van spellingtoetsen).
- Toestaan van het gebruik van hulpmiddelen bijvoorbeeld: laptop, spellingcontrole, regelkaarten en/ of voorleessoftware (Claroread).
- Geen (onverwachte) beurt bij hardop voorlezen in de klas.
- Pre-teaching
- Extra aandacht en begrip van de docenten.
- In overleg met de docent kan er ook mondeling worden overhoord.

Leerlingen met dyslexie hebben niet alleen rechten, maar ook de plicht om:

- Zorg te dragen voor de dyslexiepas en deze waar nodig in de les te gebruiken
- De lesstof voor de talen gespreid leren (dagelijks minimaal 15 minuten)
- Een planning te maken en uitvoeren voor het leren van de lesstof
- Als voorbereiding op een toets jezelf mondeling te laten overhoren
- Een goede inzet en concentratie te laten zien tijdens de lessen
- Zelf aan te geven wat je aan ondersteuning tijdens de les nodig hebt

IV Begeleiding van leerlingen met dyslexie

• Wat houdt de begeleiding in?	De mentor is de eerst verantwoordelijke voor de leerling op school. Alle leerlingen met dyslexie krijgen een intakegesprek met dyslexiecoach wanneer zij op Maarten van Rossem starten. Er wordt samen gekeken welke ondersteuning er nodig is en of de leerling gebruik wil maken van een digitaal boekenpakket. De dyslexiecoach zorgt vervolgens voor het maken van een dyslexiepas waar de gemaakte afspraken op staan (zie hoofdstuk III) en zorgt indien gewenst voor het bestellen van de digitale boeken. Ook zorgt de dyslexiecoach dat de leerling een thuislicentie krijgt voor het werken met Claroread.
• Voor welke leerlingen?	Leerlingen uit alle leerjaren
• Wanneer komt een leerling in aanmerking?	Als er een dyslexieverklaring op school aanwezig is.
• Wanneer en hoe lang?	Tijdens de gehele schoolloopbaan.
• Wie geeft de begeleiding?	Mentor, docenten en ABC team.
• Terugkoppeling en evaluatie?	De mentor evalueert en onderhoudt het contact met de ouders. De dyslexiecoach: • informeert de docenten;• koppelt wat er met de leerling is besproken terug naar de mentor.

Voor alle leerlingen uit leerjaar 1 is er jaarlijks een school brede screening op lezen en spellen. Leerlingen die op deze screening uitvallen, krijgen een vervolgscreening en er wordt dossieronderzoek gedaan door de orthopedagoog. Voor leerlingen die aan de criteria voldoen voor een uitgebreid dyslexieonderzoek worden in overleg met de ouders aangemeld voor een uitgebreid dyslexieonderzoek met als doel het al dan verkrijgen van de diagnose.

NB: Als de leerling nog nooit extra begeleiding heeft gekregen op het gebied van lezen en spelling, dan kan moet er eerst een periode van begeleiding zijn voordat de hardnekkigheid van de problemen kunnen worden vastgesteld.

Betrokken ondersteuners:

- Dyslexiecoach: Nico van Santen
- Orthopedagoog: Ilona Linders
- Ondersteuningscoördinator: Dianne Sterk

V Adviezen voor docenten.

1. Een aantal algemene tips:

- Accepteer het probleem en toon begrip.
- Laat de leerlingen succeservaringen opdoen. Leg het accent op wat ze wel kunnen en waar ze goed in zijn.
- Leer de leerlingen technieken om zichzelf te controleren.
- Zorg voor structuur, duidelijkheid en rust in de klas.
- Geef korte en heldere uitleg, met concreet taalgebruik en praktische voorbeelden.
- Maak tijdens de les gebruik van verschillende zintuigen.
- Zet extra uitleg op papier.
- Geef meer tijd voor het opnemen en verwerken van nieuwe informatie en begrippen.
- Sla de leerlingen niet over, maar geef ze meer tijd om te reageren bij klassikaal gestelde vragen.
- Schrijf bij het corrigeren niet dwars door de woorden heen, maar schrijf het hele woord correct ernaast, erboven of eronder. Niet alleen maar de spellingfouten aanstrepen.
- Accepteer en stimuleer het schrijven in korte zinnen..
- Zorg voor goede en duidelijke kopieën. Het overschrijven van aantekeningen van het bord kan leiden tot fouten.
- Wijs op het gebruik van tekstverwerker met spellingcontrole, Claroread, software bij de methode, ingesproken boeken, CD-rom met uitspraak, etc.
- Zorg dat de leerlingen het huiswerk ruim van te voren in Magister of in de planner kunnen zien, zodat ze het goed kunnen plannen.

2. Tips voor toetsen:

- Geef huiswerk ruim van te voren op.
- Zet opgaven voor proefwerken en schriftelijk overhoringen op papier. Niet dicteren of van het bord laten overschrijven.
- Zorg voor een goede overzichtelijke lay-out:
(gebruik Arial 12, A-3 formaat, geel of roze papier, zet weinig tekst op een pagina, maak een duidelijke indeling in alinea's).
- Maak eventueel gebruik van Claroread en ingesproken toetsen.
- Reken herhalingsfouten niet mee.
- Maak onderscheid tussen inzichtfouten en andere fouten.
- Bied, indien nodig, een mondelinge overhoring aan.

3. Vakspecifieke opmerkingen.

Nederlands

Maak bij spellingtoetsen bij voorkeur géén gebruik van meerkeuzeopdrachten. Probeer letterinvol oefeningen te vermijden (vanwege het zwakke woordbeeld van dyslectische leerlingen).

- Laat schrijfoopdrachten in de bovenbouw zoveel mogelijk op de computer maken. Stimuleer de leerling de spellingcontrole te gebruiken.
- Zorg ervoor dat bij PTA-onderdelen , waar de spelling meegeteld moet worden, het aantal punten dat hiermee “verdiend” wordt, niet te zwaar meetelt.
- Sta makkelijke boeken en/ of luisterboeken op de boekenlijst toe.

Moderne vreemde talen

Maak afspraken binnen de vakgroep, zodat voor de leerling tijdens zijn hele schoolloopbaan vaste en eenduidige regels zijn vastgesteld.

- Adviseer de leerling bij het leren van woordjes, zich vooral te richten op het leren van de betekenis en daarna pas op het leren van de spelling.
- Geef instructie en oefening in leerstrategieën (bijvoorbeeld voor het leren van spelling, betekenis van woordjes en het aanleren van grammaticaregels).
- Geef extra aandacht aan de uitspraak en nieuwe klank-tekenkoppelingen.
- Wijs de leerling op het leren van Idioom met de computer (bijvoorbeeld: Teach2000, Overhoor, WRTS).
- Houd rekening met tempoproblemen, ook bij stillezen.
- Accepteer liever drie boeken op eigen niveau dan één op een (te) hoog niveau.
- Spreek Nederlands bij het uitleggen van leerstof van een vreemde taal.

VI Adviezen voor leerlingen met dyslexie.

Wat kan je het beste doen als je dyslectisch bent?

- Van te voren afspraken maken met je docent:
 - of je bij toetsen extra tijd krijgt of dat je vragen mag weglaten;
 - of je mondeling overhoord kan worden;
 - welke dingen meetellen bij een toets (bijvoorbeeld fout gespelde woorden);
 - over het gebruik van hulpmiddelen.

 - In de klas
 - Zoek een rustige plek waar je goed kan opletten en werken.
 - Maak gebruik van de afspraken op dyslexiepas en zorg dat je de pas bij je hebt.
 - Vraag bij het bespreken van fouten, hoe het wel had gemoeten!
 - Als iets niet goed gaat: bespreek het met de docent, je mentor of de dyslexiecoach.

 - Bij het huiswerk en het leren van toetsen
 - Begin op tijd met leren.
 - Leer liever korte stukjes en herhaal die vaker, dan dat je op één dag heel lang achter elkaar leert.
 - Maak schema's en samenvattingen met belangrijke woorden.
 - Leer bij de talen de betekenis van woordjes en de spelling niet tegelijk.
 - Leer bij de talen de woordjes door ze te lezen, hardop te zeggen en ze te schrijven. Maak gebruik van zogenaamde 'ezelsbruggetjes'.
 - Leer thuis niet met muziek, maar in een rustige omgeving.
- Tot slot:
- Lees zoveel mogelijk (ook hardop!). Alles wat je leest, telt: dus ook stripboeken, tijdschriften en andere teksten.

VII Bijlage dyslexiepas.

Voorbeeld van de dyslexiepas die alle leerlingen met dyslexie hebben ontvangen.

DYSLEXIEPAS

Naam:

Geboortedatum:

Geldig t/m schooljaar:

FACILITEITEN (waar heb ik recht op)

- extra tijd (toetsen en schrijfoopdrachten)
- extra tijd voor verwerken van informatie
- dyslexie lettertype (teksten en toetsen)
- aangepaste beoordeling voor spelling
- vrijstelling hardop lezen
- afgegrensde opdrachten
- pre-teaching

Gebruik maken van:

- spellingscontrole
- Ondersteuning door Claroread

VERPLICHTINGEN (wat moet ik zelf doen)

- gespreid leren van de lesstof voor talen (dagelijks minimaal 15 minuten)
- een planning maken en uitvoeren voor het leren van de lesstof
- als voorbereiding op een toets jezelf mondeling laten overhoren
- een goede inzet en concentratie tijdens de lessen
- zelf aangeven wat je nodig hebt

Voorbeeld van de dyslexiewijzer die alle docenten hebben ontvangen.

Dyslexiewijzer docenten

Indien gewenst kunnen leerlingen naast gewone schoolboeken ook digitale schoolboeken bestellen dit gaat echter altijd in overleg met ouders en de dyslexiecoach.

FACILITEITEN (de leerling heeft recht op)

- extra tijd (toetsen en schrijfoopdrachten)
- extra tijd voor verwerken van informatie
- gebruik waar mogelijk dyslexielettertype
- aangepaste beoordeling voor spelling
- Indien noodzakelijk mondelinge toetsen
- vrijstelling hardop lezen
- afgegrensde opdrachten
- teksten en toetsen vergroten op geel/roze A3-formaat

Gebruik maken van:

- spellingscontrole
- ondersteunende hulpmiddelen

VERPLICHTINGEN (wat moet de leerling zelf doen)

- gespreid leren van de lesstof voor talen (dagelijks minimaal 15 minuten)
- een planning maken en uitvoeren voor het leren van de lesstof
- als voorbereiding op een toets zichzelf mondeling laten overhoren
- een goede inzet en concentratie tijdens de lessen laten zien
- zelf aangeven wat hij/zij nodig heeft

Maarten van Rossem
Groningensingel 1235
6835HZ Arnhem
Tel. 026 3212860